

Lakivaliokunta
Diaarinumero HE 130/2024 vp

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua esityksestä, jossa ehdotetaan muutettavaksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettua lakia. Esityksellä toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöisesti luovutaan. Lastensuojelun Keskusliitto tarkastelee esitystä erityisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta ja keskittyy siten käsittelemään perheväkivaltaa lausunnossaan.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa hallituksen esitystä muuttaa sovittelulakia luopumalla sovittelusta lähisuhdeväkivaltatapauksien kohdalla, mutta painottaa että samalla on varmistettavaa lapsen oikeuksien ja lapsen edun toteutuminen lainmuutoksen yhteydessä. Lähisuhdeväkivallan rajaaminen sovittelun ulkopuolelle vastaa Suomen kansainvälisiltä ihmisoikeuksia valvovalta elimiltä saamiin huomautuksiin ja korjaa useita nykyisessä sovittelujärjestelmässä havaittuja ongelmia. Lastensuojelun Keskusliitto on kuitenkin huolissaan lakimuutoksen negatiivisista vaikutuksista lapsiin ja kehottaa puuttumaan tehokkaasti tiedossa oleviin lapsille sovittelun luopumisesta aiheutuviin negatiivisiin vaikutuksiin.

Erityisesti parisuhteissa tapahtuva väkivalta on vahvasti sukupuolittunut ja rakenteissa oleva ilmiö. Lakimuutos mahdollistaa Istanbulin sopimuksen hengen mukaisesti uhrin pääsyn tuomioistuimeen ja tekijän saattamisen rikosvastuuseen. Näin ollen lakimuutoksella on selvä suunta kohti naisten aseman parantamista ja sukupuolten tasa-arvon edistämistä.

Lähisuhdeväkivallan sovittelu ei ole se varsinainen instrumentti, jolla lapsia autetaan ja tuetaan vanhempien lähisuhdeväkivaltatilanteissa. Myös lapsiin kohdistuu lähisuhdeväkivaltaa, ja kuten esityksessä todetaan, lisää väkivallalle altistuminen lasten riskiä terveys- ja muille ongelmille. Lasta tulee auttaa ja tukea niissä palveluissa, jotka ovat suunnattu ja tarkoitettu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.

Järjestöjen äärimmäisen tärkeä rooli auttamis- ja tukipalveluiden tarjoajana on tunnustettava ja pidettävä huolta siitä, että järjestöihin kohdistuvat leikkaukset eivät vaaranna lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ja sitä todistamaan joutuneiden lasten mahdollisuutta saada apua.

Sovittelu ei ole tukipalvelu

Lähisuhdeväkivallalla on pitkäaikaisia ja sukupolvien yli ulottuvia seurauksia kaikille osapuolelle. Väkivaltaan ilmiönä liittyy, että se on monimuotoinen, usein pitkään jatkunut ja raaistuva. Uhri on usein pitkään ollut alisteisessa asemassa ja tekijällä on usein yliote uhrista. On myös tiedossa, että pari- ja lähisuhdeväkivalta ei vähene. Parisuhteessa fyysistä väkivaltaa on kokenut Suomessa joka kolmas ja henkistä väkivaltaa joka toinen nainen. Tuoreessa kyselytutkimuksessa käy ilmi, että jopa joka neljäs nuori mies uskoo, että nainen voi ansaita väkivallan ([NYTKIS 2024](#)). Perheissä, joissa ilmenee lähisuhdeväkivaltaa, kohdistuu se usein myös lapsiin. Suomessa vuonna 2021 tilastoitiin lähes 2 600 alle 18-vuotiasta uhria. Näissä tilanteissa epäiltynä oli useimmiten lapsen vanhempi (2 245) (THL 2022). Lisäksi lapset, joille on aiheutunut välitön haitta heidän jouduttuaan todistamaan lähisuhdeväkivaltaa, ovat itsekin uhreja. Kun tämä tunnustetaan, voidaan ottaa merkittävä askel näiden lähisuhdeväkivallan seurauksena kärsivien lasten suojelemiseksi.

Esityksessä tuodaan ansiokkaasti esille lähisuhdeväkivallan sovittelun nykytilaa ja tutkimustietoa sovitteluun osallistuneiden osapuolten kokemuksista. Osa sovitteluun osallistuneista lähisuhdeväkivaltaa kokeneista on ollut tyytyväisiä sovitteluprosessiin ja kokeneet sen riittäväksi. Osa on kuitenkin tuonut esille sovitteluprosessiin sisältyviä ongelmia, kuten anteeksiantovelvoitetta ja pakottavaa kontrollia kokeneet suojelutarpeen toteutumatta jäämistä, ja sitä ettei sovittelun jälkeen ole enää ollut jaksamista lähteä rikosprosessiin. Esityksenkin mukaan tämänhetkinen tutkimustieto on kuitenkin laadultaan ja määrältään rajallista. Sovittelun vaikutusten osalta ei ole esimerkiksi tehty lapsivaikutusten arviointia sovittelun osapuolten lasten osalta ([Lähisuhdeväkivallan sovittelu 2023](#)). On myös selvää, että ihmisoikeussopimusten valvontaelinten antamat suositukset toteutuvat nykykäytännössä puutteellisesti, vaikka käytäntöjä on pyritty kehittämään.

Ei ole vakuuttavaa näyttöä siitä, että sinällään onnistunut sovittelun lopputulos johtaisi pääsääntöisesti uhrin kannalta pysyvään tai edes lyhytaikaiseen hyvään lopputulemaan eli lähisuhdeväkivallan päättymiseen ([MLL 2024](#)). Näin olleen lapsia ja perheitä tulisi auttaa ja tukea niissä palveluissa, jotka ovat suunnattu ja tarkoitettu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, ja joissa pyritään vanhemmuuden kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Lastensuojelun Keskusliitto katsoo, että sovittelu ei ole oikea instrumentti auttamaan lapsia vanhempien lähisuhdeväkivaltatilanteissa.

Esitysluonnoksessa on käyty läpi lakimuutosten vaikutuksia lapsiin varsin ohuesti. Lähisuhdeväkivallalla on vakavia seurauksia lapsen kehitykselle. Lastensuojelun Keskusliitto katsoo, että on olemassa myös riski, että kun jatkossa lähisuhdeväkivaltaa ei saisi sovittaa sovittelulain mukaisessa sovittelussa, palveluohjaus saattaisi heiketä. Tämä saattaa vaikuttaa negatiivisesti lähisuhdeväkivaltaa kokevien lapsien mahdollisuuksiin saada oikeanlaista palvelua ajoissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on arvioinut yleisemmin hyvinvointialueiden osalta, että lähisuhdeväkivallan osapuolten palveluohjaus toteutuu heikosti (THL 2023). Lainsäädännön lisäksi tarvitaan myös väkivallan eri osapuolille yhdenvertaiset ja saavutettavat palvelut. Lastensuojelun Keskusliitto korostaa, että lähisuhdeväkivallan uhrien palveluohjauksen toimivuus on varmistettava, ja palveluohjausvastuun on oltava viranomaistahoilla ja hyvinvointialueilla. Palveluohjausvastuullisilla tulee olla ajankohtaiset tiedot väkivallan uhria tukevista palveluista ja

järjestöistä. Hyvinvointialueilla on oltava pysyvät koordinaattiorakenteet ja selkeät palvelupolut lähisuhdeväkivaltaan liittyen ([Järjestöjen kannanotto 2024](#)). Hallituksen esityksessä on tunnistettu myös lähisuhdeväkivallan sovittelun luopumisesta mahdollisesti aiheutuvia riskejä, joita on lähisuhdeväkivallan kaikkien osapuolten käytössä olevien palveluiden väheneminen ja oikeudenkäyntien pitkä kesto. Sovittelusta luopuminen tulee todennäköisesti lisäämään syyttäjien ja tuomioistuinten työkuormaa. Jos lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovutaan, tulee ottaa huomioon resurssien lisästarve viranomaisissa sekä nyt sovittelun yhteydessä tapahtuvan palveluohjauksen jatkaminen. Sekä uhreja että tekijöitä tulee myös jatkossa ohjata viranomaisten, erityisesti poliisin, toimesta auttamis- ja tukipalveluiden pariin, jotta tukea on varmasti saatavissa jo prosessin alussa. Tässä yhteydessä tulee myös tunnustaa järjestöjen äärimmäisen tärkeä rooli auttamis- ja tukipalveluiden tarjoajana ja pitää huolta siitä, että järjestöihin kohdistuvat leikkaukset eivät vaaranna lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ja sitä todistamaan joutuneiden lasten mahdollisuutta saada apua. On myös tarpeen seurata lakimuutoksen vaikutuksia ja tehdä tarvittaessa korjaavia ja lähisuhdeväkivallan osapuolia tukevia toimenpiteitä.

Lapsi tekijänä

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että sovittelun kieltä koskisi myös tilanteita, joissa epäilty on alaikäinen, sillä näissäkin tilanteissa epäillyllä tai epäillyn ja uhrin yhteisellä lähipiirillä voi olla mahdollisuus painostaa uhri osallistumaan sovitteluun vastoin tahtoaan. Keskusliitto suhtautuu kyseiseen ehdotukseen kriittisesti ja katsoo, että tekijän ollessa lapsi, tulisi sovittelun olla myös jatkossa mahdollista ainakin lievien väkivaltatapauksien yhteydessä.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelle antamissaan loppupäätelmissään (2023) muistuttanut yleiskommentistaan nro 24 (2019) lapsen oikeuksista rikosjärjestelmässä, ja suositellut että Suomi edistää aktiivisesti rikoksista syytetyille lapsille kohdennettuja tuomioistuinten ulkopuolisia toimenpiteitä, kuten oikeudenkäynnille vaihtoehtoisia ratkaisumenettelyjä, joista mainittuna on myös sovittelu. Lastensuojelun Keskusliitto katsoo, että tekijän ollessa lapsi, on ensiarvoisen tärkeää, että on olemassa keinoja ryhtyä muihin kuin oikeudellisiin toimenpiteisiin. Mikäli lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovutaan esitysluonnoksen mukaisesti, tulee selvittää ja edistää mahdollisia muita diversioitoimenpiteitä rikosoikeudellisessa vastuussa olevien alaikäisten syyllistyessä lähisuhdeväkivaltaan.